

L'inventader Reto Schmid cun sia pitschnina. MAD

La pli pitschna turta da nuscha dal mund

Ina novitad da la pasternaria da Sedrun

■ (anr/vi) Ella mesira be trais centimeters. Ma ella gusta exact sco la gronda. La pli pitschna turta da nuscha è dapi quest'omna sin fiera. Ils politichers en chasa federala han gi sco emprims la quida da sagiar. Ins pudess sa chapescha dispartar: Èsi insumma anc ina turta? U stuess ins plitost dir creffi? Sch'ins vul esser sever e contempla sulet la dimensiun stuess ins forsa dir ch'i sa tractia d'in creffi. Ma sch'ins serra ils eglis e savura èsi chaussa clera: La pitschna delicatessa posseda la savur tipica da pasta dultscha e da nuschs – sco sia sora gronda, la turta da nuschs grischna. Ed exact sco lezza gusta ella era.

Pitschna premiera en chasa federala
Nunusità è dentant il lieu nua ch'ins ha preschentà per l'emprima giada la pitschna spezialitad, numnadamain en chasa federala. Il glindesdi ha la gruppa parlamentara da la Svizra orientala envidà ad ina sairada. I ha dà musica appenzellaisa e spezialitads culinarias sin set stans chantunals. En ils maguns dals politichers èn sa maschadads capuns grischns cun mostbröcklis appenzellais e fischknusperlis dal Turgovia. Durant

mangiar han ins fatg in pau lobing per in'expo svizra a Son Gagl u simplamain baterlà da quai e tschai.

Al stan grischn han ins offrì vins dal Signuradi, suppa da giutta ed ils capuns obligats. La Pasternaria e Conditoria Schmid da Sedrun ha procurà per las dultscharias, tranter lezzas pia la pitschna turta da nuscha.

Experimentà dus onns

Reto Schmid maina la pasternaria tuatschna ed ha inventà la pitschna turta da nuschs. Dus onns ha el adina puspè empruvà co fabritgar questa delicatessa. «I n'è numnadamain betg uschè simpel», explitgescha il pasterner. «La turta è uschè pitschna e fina.» La finala ha el rabaglià nà ina pasta ch'è fina e zarta avunda, ma che tegna tuttina a mastrin las nuschs e na brischa betg en la chalira dal furnel.

Il pasterner ha gia gudagnà pliras medaglias d'aur cun ses products. El occupa sur onns passa ventg collavuratur. Il november, cura ch'il café serra, produceschan ins mintgamai pacs cun dultscharias che fatschentas pon regalar da Nadal a la clientella.

Tge ha il departament militar da zuppar?

Blers documents èn serrads per 80 onns

DA CLAUDIA CADRUVI / ANR

■ **Cussegliera nazionala Silva Semadeni ha tschentà dumondas criticas. Il departament militar sclauda per 80 onns l'invista per sias actas a partir dal 1959. Il pli aut istoricher svizzer sa vilenta pervi da quest agir.** «Èsi vair che la gronda part da las actas dal VBS na dastga betg vegnir consultada libramain suenter 30 onns? Èsi vair ch'i sa chatta tranter ils dossiers era tals cun in cuntegn che na giustifitgescha betg ina protezzion prolungada?» Quai ha *Silva Semadeni* vuli savair il glindesdi passà dal cussegl federal en l'ura da dumondas.

«Entirs archivs parzials»

Tenor lescha dastgassan sulet singuls dossiers vegnir serrads per pli ditg che 30 onns. En sia resposta conceda il cussegl federal ch'ins n'haja betg sulet sclaus singuls dossiers, mabain ord «motivs da resursas entirs archivs parzials». En quests inventaris na dastgan ins uss per 80 onns betg prender invista libramain. Quai haja per consequenza ch'era «dossiers betg qualifitgads» crodian sut la protezzion prolungada, scriva il cussegl federal. Ditg cler e net: Er actas betg brisantas u schi-

zunt nuninteressantas vegnan sclausas per 80 onns.

Il suspect ch'ins haja serrà «la gronda part» da las actas a partir dals onns sessanta snega il cussegl federal: «La maiortad da las actas dal VBS pon ins consultar suenter 30 onns.» Cun «maiortad» manegia il cussegl federal dentant tuttas actas, betg sulet quella a partir dal 1959.

Metter pals en las rodas

Per ils istorichers che vulan cumenzar a perscrutar quel temp è questa serrada dad actas sco pals en las rodas. Il president da la Societad svizra d'istorgia *Sacha Zala* discorra d'ina emprova sistematica da guntgir la lescha federala davart l'archivaziun – cunzunt damai ch'ins ha serrà l'archiv il pli impurtant dal VBS.

Tenor lezza vala en general in temp da protezzion da 30 onns. Sche las actas cuntengan indicaziuns sensibilas da persunas èn ellas serradas per 50 onns. En singuls cas dastga l'administraziun prolungar il scumond d'invista. I sto sa tractar d'in cas urgent e l'administraziun dovra fermes arguments per tegnair secret anc pli ditg il dossier.

«Stgandalus», di Sacha Zala

Ina glista concisa ha enumerà fin uss singuls dossiers cun ina protezzion prolungada. Uss cuntogna la glista dentant cun las signaturas dal departament militar entirs archivs cun plirs tschients meters d'actas. «Uschia guntgeschan ins la veglia dal legislatur», crititgescha Zala sco pli aut istoricher da la Svizra. «Igl è in tric politic.»

In perscrutader che less leger ils documents stoppia uss dumandar per ina lubientscha. Ed anc sch'el obtegnia quella saja el suenter sfurzà da sutmetter sia publicaziun ad ina controlla da l'administraziun.

Zala ha ina tschercha chapientscha che singuls documents brisants ston vegnir tegnids secrets ed el fa gist in exempel persuerter. En ils onns sessanta haja la Svizra ponderà l'opziun dad armas atomaras. Sch'i existia plans concrets da construcziun per ina bumba nucleara na dastgian quels sa chapescha betg esser accessibels, di Zala. Ma l'entira discussiun surlonder en il departament militar, lezza na stoppia betg star sut protezzion. Ed i fiss impurtant che istorichers lavurian si senza impediments tals svilups politics.

Cussegliera nazionala Silva Semadeni ha tschentà dumondas criticas al cussegl federal il glindesdi passà.

KEYSTONE

In Vallesan vul lubir la chatscha sin il luf

Moziun en il cussegl dals chantuns

DA CLAUDIA CADRUVI / ANR

■ **Il luf duai daventar in animal da chatscha. I saja forsa era da visar la convenziun da Berna per la protezzion d'animals. Quai pretenda il cusseglier dals chantuns René Imoberdorf. Damaun decida la chombra pitschna.** Imoberdorf vul far curtas cun il luf. Il Vallesan pretenda cun sia moziun ina midada da la lescha federala da chatscha. Lezza cuntogna ina glista da tuts animals, sin ils quals ins dastga far chatscha. Ils auters animals èn protegids. Il moziunari vul ch'il luf vegnia era sin la glista. Per il luf na duai valair nagin temp da protezzion sco per ils pli blers animals da chatscha. Ins duai pudair far l'entir onn chatscha sin el, sco sin chauns-fiergna, urssets americans, giats selvadis, corvs nairs, giatzas, sragias u columbas da chasa selvadias.

Pertge impunder tants daners?

La Svizra duai perfin disdir la convenziun da Berna sche las tractativas svizas d'adattar la convenziun pertutgant il luf na portan nagin resultat. La Svizra possia suenter la sortida gea puspè signar la convenziun, simplamain cun la resalva appartegnent il luf sco quai ch'i saja gia il cas tar 11 auters pajais.

Il luf chaschunia problems considerabels als purs ed als chatschadurs. Er en il turissem dettia quai difficultads cun ils chauns che protegian las nursas e che giappian sin viandants. I na saja era betg pussaivel da proteger dapertut las nursas, sco quai ch'in studi en il Vallais haja demussà.

En vista al grond dumber da lufs, oravant tut en l'ost da l'Europa, na saja quai betg chapibel pertge che la Svizra stoppia prender en cumpra tantas consequenzas negativas ed uschè autscusts.

Reacziun sin ils lufs dal Calanda

En la lescha da chatscha figureschian sulet dus mammals esters – chauns-fiergna ed urssets americans – ed il giat selvadi sco animals ch'ins dastgia chatschar sur onn, scriva il cussegl federal. Uschia veglian ins impedir che quests animals esters sa derasian en Svizra. In animal anc rar ed indigen sco il luf na possian ins betg metter a pèr cun quests animals.

En sia resposta a la moziun conceda il cussegl federal dentant era ch'ins ha stuì adattar pliras giadas la lescha ed il concept al svilup entras l'arrivada dal luf. «Avant trais onns ha i dà en Svizra l'emprima rotscha da lufs. Sco reacziun sin questa situaziun ha il cussegl federal puspè reveidi il 2012 l'ordinaziun da chatscha.» Ed era l'onni passà è l'ordinaziun anc ina giada vegnida adattada. Perquai propona la regenza al cussegl dals chantuns da refusar la moziun dad Imoberdorf.

reclama

Die Einheitskasse
kommt Sie
teuer zu stehen.

Einheitskasse in Frankreich:

Das Defizit der staatlichen Krankenversicherung betrug 2013 rund 7,7 Milliarden Euro.
Le Monde, 11. April 2014

Darum am 28. September:
NEIN
zur Einheitskasse

Erfahren Sie mehr:
www.1heitskasse-nein.ch